

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Милена Веселинова Лафчиева „Българската патриотична емиграция в Северна Америка (идеология и практическа дейност) 1944 – 1950 г.“ Научна специалност „политология“, направление

3.3. Политически науки, 289 с.

Проф. д.ист.н. Радослав Захариев Мишев

На пръв поглед българите не сме най-фрапиращата емигрантска нация в света като италианците, за които един режисьор казва, че не пътуват, а емигрират, поляците, гърците и др. В същото време за мащабите на страната българската емиграция в Северна Америка, макар че общо е по-малка от българите в Украйна и Молдова, придобива сериозно значение. Най-вече, защото не остава равнодушна към събитията в България и на Балканите и откликва с огромна съпричастност на съдбоносните промени за българската национална кауза. В този смисъл темата на дисертацията е удачно подбрана, актуална и атрактивна, или както често казваме дисертабилна. Приятно впечатление прави ,когато отвориш сайта на УНСС и прочетеш, че сегашният дисертант Милена Лафчиева е била отлична студентка с активно участие в живота на университета. Възможно най-доброто и логично развитие в това отношение е докторантурата. Фактът, че тя е успяла в рамките на законния срок да депозира за защита своя качествен дисертационен труд също я атестира по отличен начин.

Описание на дисертационния труд. В структурно отношение дисертацията е много добре построена. Тя се състои от увод, три глави, заключение, информационни първоизточници и библиография. В увода се подчертава актуалността на темата и се открояват целите на автора в дисертационния труд. Вижда се стремежа на автора да опонира на съвременната пропаганда и историци от Република Северна Македония. Актуалността на дисертационния труд се подсилва от факта, че в резултат на промените в Република България вече имаме около 2 млн. емигранти, част от които ще влизат в досег с емигранти от Македония от различни времена и с различно национално самосъзнание. Авторът уместно посочва слабостите на договора между България и Северна Македония от 2017 г. , което за обективния изследовател е неизбежно, тъй като той се явява звено от процеси, които са се развивали в продължение на много десетилетия. **Първа глава „Формиране и изяви на българският емигрантски патриотичен фронт в новия свят“** разглежда демографските процеси в съдбата на българите и появата на патриотичната емиграция в

Северна Америка като самостоятелен политически фактор. Естествено място е отделено на възникването и утвърждаването на патриотичните политически организации сред българската емиграция в Северна Америка. В първия въвеждащ параграф Милена Лафчиева много добре изяснява причините за демографските размествания и техните особености. Авторът обяснява същността на понятията миграция, емиграция, депортация, репатриране, изселване и др. Същевременно по отличен начин се проследяват вълните на българската емиграция след Освобождението. Приемам твърдението на М. Лафчиева, че досега идеологическата и практическа дейност на българската патриотична емиграция в С. Америка не са изследвани от политическата наука. Докторантът лансира приемливи изводи за дейността на МПО (Македонска политическа организация) и особено фактът, че организацията е негласен партньор на българските организации на Балканите. Същевременно М. Лафчиева диференцира разликата между емиграцията и разместванията на населения в Европа и движенията на хора към Америка. Тук е валидно меридиалното разпространение на разбирането за нация в Европа и Америка. От Великобритания и Ирландия до Япония е в сила европейското разбиране за нациите, където те са териториално, държавно и езиково обособени с наличие на някои буферни зони. Друго е положението по меридиана от Северна Америка до Австралия и Нова Зеландия, където представители на различни раси и етноси ферментират в процеса на формирането на нови нации. Отивайки в Северна Америка представителите на различни народи не могат да пренесат там своите държави. **Казвам това, за да подчертая колко голяма е заслугата на българската патриотична емиграция в Северна Америка, която при тези условия не забравя националния идеал и активно лобира и действа за българската национална кауза.** Известен успех е обособяването на неголямо пробългарско лоби в САЩ. Вторият параграф увлекателно описва появата и утвърждаването на патриотичните политически организации на българската емиграция в Северна Америка.

Втора глава. „Второто политическо настъпление на пробългарския фактор в Северна Америка“ поставя три основни акцента – теоретичните основи на новия политически проект за разрешаване на националния въпрос на Балканите, предложенията на МПО до Парижката мирна конференция след Втората световна война и изграждането и дейността на „Американо-българската добросъседска лига в САЩ“. В хода на изложението авторът прави задълбочен анализ на книгата на Любен Димитров „Защо Македония трябва да бъде свободна и независима“ като

се оборва мнението на Г. Пирински за наличие на „самостоятелна“ македонска нация. Наличие на свободна и независима Македония с доминиращ български етнически компонент ще запази предимно българския национален характер на новата държава и така ще се формира нещо като втора българска държава на Балканите. Сега от разстоянието на годините виждаме, че тази идея теоретично не е без основания. Макар че условията са различни сега имаме две сръбски държави, две гръцки, две турски, почти две румънски. Само Република Северна Македония официално не признава същността си на нещо като втора българска държава. За съжаление тогава практически този вариант е невъзможен, тъй като държавите победителки не се отказват от своите дялове в Македония, а сегашното статукво е следствие на поредния политически катаклизъм. Предложението на МПО до Парижката мирна конференция след Втората световна война за създаване на свободна и независима Македония не получава отзивчивост от тогавашните велики държави победителки и завършва с неуспех. Милена Лафчиева прецизно обяснява причините за този неуспех. Също уместно се уточнява, че за разлика от българската емиграция, емиграцията на Сърбия и Гърция не е раздвоена и това ѝ придава по-голяма сила (с. 100 - 101). Всъщност отново се проявява традиционната българска слабост на политическо диференциране преди решаване на главната цел за национално обединение. Например в началото на ХХ век в българското националноосвободително движение в Европейска Турция се открояват няколко течения. Наличието на различни идейни и политически течения е признак на идейно богатство и разнообразие, но в тактически смисъл е проява на слабост. Многозначителен е примерът, който тя по-нататък дава с ръководителя на гръцката съпротива по време на Гражданската война, който изобщо не е настроен да negliжира гръцката национална кауза и атинските шовинистични настроения. Последните събития показват, че гръцките леви организации и сега активно защитават гръцките национални интереси.

В трета глава „Вътрешнобалканските аспекти на Македонския въпрос от средата до края на 40-те години и политиката на българските патриоти зад океана“ се обръща внимание на отношението на изселниците от Македония към политическите промени в Повардарието и противоречивата политика на българските власти по Македонския въпрос от 1944 до 1949 г. Българските кардинални отстъпки по „формиране на македонска нация в Пиринска Македония“ остават в историята и ще продължават да дават своите вредни последици. Те показват как по

фундаментални национални въпроси не бива да се правят родоотстъпнически компромиси, защото извън държавата не могат ефективно да се коригират. Важно място се отделя и на отражението на Гражданската война в Гърция върху българската патриотична емиграция в Америка. След неуспешните опити да лансира свои родолюбиви проекти МПО се отказва от самостоятелната политика и се включва в общата антикомунистическа борба в началото на Студената война(с. 206).

Въз основа на описаните събития в **заклучението** авторът предлага убедителни констатации и изводи. Вярно е твърдението, че българската емиграция в Америка не е многочислена като тази на Гърция, Полша и др. и съответно не може да извоюва силно лоби от американски политици, журналисти, милиардери и държавници (с. 261). Подробно се анализира мнението в книгата на Ив. Михайлов, Македония да се създаде и конституира като Швейцария на Балканите като втора българска държава и в съпоставителен анализ се изтъкват приликите в двата казуса.

Приноси. Според мен депозираният дисертационен труд е принос в историята и теорията на българския политически живот. Авторът привежда неизвестни за българския читател източници и литература и в този смисъл работата е написана въз основа на разнообразен, оригинален и убедителен доказателствен материал. По отличен начин са диференцирани направленията сред българската емиграция в САЩ – МПО, АБДЛ. Двете организации се характеризират като патриотични и същевременно допълнително се диференцират според тяхната практическа насоченост. МПО се занимава с Македонския въпрос, докато АБДЛ обхваща и проблема за Тракия. Втората група организации – БСРС и Българските комунистически групи не се занимават с българския национален въпрос като последната застъпва и антибългарската теза за самостоятелна македонска нация. Убедителна е тезата, че МПО пренася в Новия свят българската националноосвободителна идеология и доразвива нейната теоретична база. След като става невъзможно реализирането на старата идея за автономия на Македония с последващо присъединяване към България, се лансира новата теза за самостоятелна и независима Македония като преобладаващо втора българска държава.

Според мен по много добър начин са обяснени и посочени причините за неуспеха на МПО – малобройна емигрантска общност, липса на милиардери, разделението на света след Втората световна война и попадането на България в съветската зона, разчитането на справедливостта и историческата истина. Както е известно, последните

категории нямат висока стойност в международните отношения. Организацията не се свързва с правителството на ОФ и разчита на американската дипломация, но реалностите след Втората световна война са крайно неблагоприятни (с. 256, 266).

Авторефератът представя по отличен начин съдържанието на дисертационния труд. Направените констатации, твърдения и изводи са приемливи и точни. Колегата М. Лафчиева е публикувала съществени части от дисертацията като две от разработките са вече отпечатани. Според мен това е достатъчно за да отговори на законовите изисквания. Чрез своята работа по проучване, събиране и използване на доказателствения материал М. Лафчиева се доказва като млад и перспективен научен работник. Текстът на дисертацията е интересен и четивен като дисертантът изразява мнение по различни въпроси и често насочва читателя към допълнителна информация. Милена Лафчиева е преминала успешно учебния процес за докторанти, справила се е по отличен начин с проучването и събирането на доказателствен материал, както и с написването на заключителния дисертационен труд, като е покрила всички законови изисквания. Текстът на дисертацията е обсъден на разширено катедрено заседание и насочен към защита. Депозираният дисертационен труд има оригинален характер като отговаря и на най-сериозните изисквания.

Препоръки. Поради значимостта и актуалността на темата препоръчвам евентуално публикуване на дисертационния труд, като към текста се добави илюстративен материал.

Заключение: Въз основа на изтъкнатите дотук познавателни и научни приноси и качества на дисертанта Милена Лафчиева смятам, че дисертационният труд и дейността на докторанта напълно покриват изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Затова с увереност давам положително становище и предлагам на почитаемото Научно жури да присъди ОНС „доктор“ на Милена Веселинова Лафчиева по научна специалност „политология“, направление 3.3. политически науки.

08.01.2020 Г.

Проф. д. ист. н. Р. Мишев

Handwritten signature in blue ink, possibly reading "S. J. [unclear]".